

Zvláštní ochrana přírody

a

krajiny

Zvláštní ochrana přírody

Zvláště chráněná část přírody = velmi významná nebo jedinečná část živé či neživé přírody.

- může jí být část krajiny, geologický útvar, strom, živočich, rostlina nebo nerost, vyhlášený ke zvláštní ochraně státním orgánem
- zvláštní ochrana přírody a krajiny zahrnuje:
  - památné stromy
  - zvláště chráněná území
  - zvláště chráněné rostliny, živočichy a nerosty

Památné stromy

Památné stromy = mimořádně významné stromy, jejich skupiny a stromořadí, které za památné vyhlásil orgán ochrany přírody.

- památné stromy v ČR

evidence v Ústředním seznamu ochrany přírody

<http://drusop.nature.cz>

katastr nemovitostí

<http://nahlizenidokn.cuzk.cz>

Vyhlašování památných stromů

- návrh - kdokoliv
- ve správním řízení → správním rozhodnutím
- účastníci řízení:
  - vlastník (příp. i uživatel) pozemku
  - vlastníci (příp. i uživatelé) dotčených pozemků v ochranném pásmu
  - obec
  - příp. i spolky
- projednání záměru s dotčenými orgány státní správy

Ochrana památných stromů

- zákaz poškozovat, ničit a rušit památné stromy v jejich přirozeném vývoji
- výjimky (příp. zrušení) – jen ze stanovených důvodů
- souhlas k ošetřování památných stromů
- souhlas k činnostem v ochranném pásmu

Ochranná pásma památných stromů

- účel ochranných pásem
- v ochranném pásmu není dovolena žádná pro památný strom škodlivá činnost, například výstavba, terénní úpravy, odvodňování, chemizace
- vymezené (vyhlášené, specifické) ochranné pásmo

x

- zákonné (základní) ochranné pásmo
- omezení - předchozí souhlas orgánu ochrany přírody k vymezeným činnostem (→ ve správním rozhodnutí)

Smlouva o smluvní ochraně památného stromu

- obligatorní požadavky na obsah:
  - vymezení ochranných podmínek
  - způsob péče
- + další nezbytné náležitosti smlouvy
- forma věcného břemene
- zápis do katastru nemovitostí
- ochrana vůči třetím osobám (?!) ↔ označování
- problémy s uplatněním v praxi

Označování památných stromů

- tabule s malým státním znakem České republiky + tabule s textem "památný strom" / "památné stromy“
- tabule s textem "smluvně chráněný památný strom" / "smluvně chráněné památné stromy“
- X původní značení (viz foto)
- stávající vzory viz vyhláška č. 45/2018 Sb.

Zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů

- = druhy rostlin a živočichů (nerosty), které jsou ohrožené nebo vzácné, vědecky či kulturně velmi významné, lze vyhlásit za zvláště chráněné
- kategorie (dle stupně jejich ohrožení – TEORIE x REALITA):
    - kriticky ohrožené
    - silně ohrožené
    - ohrožené
  - viz Příloha vyhlášky MŽP č. 395/1992 Sb.
  - **rovněž i ochrana mrtvých jedinců, jejich části a výrobků z nich!**

Ochrana zvláště chráněných rostlin (§ 49)

- zvláště chráněné rostliny jsou chráněny ve všech svých podzemních a nadzemních částech a všech vývojových stádiích

- chráněn je rovněž jejich biotop

Pozn. Biotop je soubor veškerých neživých a živých činitelů, které ve vzájemném působení vytvářejí životní prostředí určitého jedince, druhu, populace, společenstva. Biotop je tedy takové místní prostředí, které splňuje nároky charakteristické pro druhy rostlin a živočichů.

- zákaz tyto rostliny sbírat, trhat, vykopávat, poškozovat, ničit nebo jinak rušit ve vývoji

- zákaz je držet, pěstovat, dopravovat, prodávat, vyměňovat nebo nabízet za účelem prodeje nebo výměny

Výjimky z ochrany (§ 49 + § 56)

- výjimky pro rostliny, které:

jsou pěstovány v kulturách získaných povoleným způsobem

pocházejí z dovozu a nejsou předmětem ochrany podle mezinárodních úmluv

rostou přirozeně uvnitř jiných kultur, jsou-li ničeny, poškozovány nebo rušeny v přirozeném vývoji v souvislosti s běžným obhospodařováním těchto kultur (**pozn. toto platí pouze pro ohrožené druhy**)

Pozn. Za běžné obhospodařování se přitom nepovažují zásahy, při kterých může dojít ke změně hydrologických půdních poměrů, půdního povrchu či chemických vlastností prostředí (kromě zásahů při obvyklém hospodaření v lesích).

- v ostatních případech pouze v případě převahy jiného veřejného zájmu

- v případě ZCHD rostlin, které jsou předmětem ochrany podle práva ES lze výjimku udělit pouze:
  - ze stanovených důvodů (viz § 56 odst. 2)
  - při neexistence jiného uspokojivého řešení
  - jestliže povolovaná činnost neovlivní dosažení či udržení příznivého stavu druhu z hlediska ochrany
- možnost udělit výjimku i pro blíže neurčený okruh osob (formou tzv. opatření obecné povahy)
- smlouvy o způsobu hospodaření - v případě běžného obhospodařování pozemku s výskytem kriticky a silně ohrožených druhů (nahrazují výjimky)

Ochrana zvláště chráněných živočichů

- zvláště chránění živočichové jsou chráněni ve všech svých vývojových stádiích
- chráněna jsou jimi užívaná přirozená i umělá sídla a jejich biotop
- zákaz škodlivě zasahovat do jejich přirozeného vývoje, zejména je chytat, chovat v zajetí, rušit, zraňovat nebo usmrcovat
- zákaz sbírat, ničit, poškozovat či přemísťovat jejich vývojová stádia nebo jimi užívaná sídla
- zákaz je držet, chovat, dopravovat, prodávat, vyměňovat, nabízet za účelem prodeje nebo výměny

Výjimky z ochrany (§ 50 + § 56)

- výjimky:
  - v důsledku běžného obhospodařování nemovitostí nebo jiného majetku
  - z důvodů hygienických, ochrany veřejného zdraví a veřejné bezpečnosti
  - leteckého provozu

Nezbytné předchozí stanovisko, nejde-li o naléhavý zásah z hlediska ochrany veřejného zdraví a veřejné bezpečnosti nebo bezpečnosti leteckého provozu (uložit ochranných opatření)!

(Pozor: Neuplatňuje se u druhů silně a kriticky ohrožených + u ptáků! – viz § 5a + § 5b).

- v ostatních případech je možné udělit výjimku pouze v případě, kdy jiný veřejný zájem převažuje nad zájmem ochrany přírody nebo v zájmu ochrany přírody

- v případě ZCHD živočichů, kteří jsou předmětem ochrany podle práva ES lze výjimku udělit pouze:

ze stanovených důvodů (viz § 56 odst. 2)

při neexistenci jiného uspokojivého řešení

jestliže povolovaná činnost neovlivní dosažení či udržení příznivého stavu druhu z hlediska ochrany

- + lze uložit povinnost označení živočicha nezaměnitelnou a trvalou značkou
- + podmínky pro výkon povolované činnosti
- možnost udělit výjimku i pro blíže neurčený okruh osob (formou tzv. opatření obecné povahy)
- **Územně analytické podklady (UAP)** - lokality výskytu zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů s národním významem (viz - migrační koridory a migračně významná území na Mapovém serveru AOPK ČR)

- **zjistí-li se až po zahájení územního řízení, územního řízení s posouzením vlivů na životní prostředí, společného územního a stavebního řízení, společného územního a stavebního řízení s posouzením vlivů na životní prostředí nebo stavebního řízení, že stavebním záměrem povolovaným v tomto řízení budou dotčeny ochranné podmínky zvláště chráněného druhu rostliny nebo živočicha stanovené v § 49 nebo 50, a tato skutečnost nebyla před zahájením tohoto řízení známa, lze rozhodnutí v tomto řízení vydat pouze na základě **závazného stanoviska orgánu ochrany přírody příslušného k povolení výjimky ze zákazů u zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů**, v němž orgán ochrany přírody posoudí splnění podmínek pro povolení výjimky uvedených v § 56 odst. 1 a 2 a může stanovit případné další podmínky povolení výjimky podle odstavce 3. Povolení výjimky ze zákazů u zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů včetně stanovení dalších podmínek podle odstavce 3 je součástí výrokové části rozhodnutí vydávaného v územním řízení, v územním řízení s posouzením vlivů na životní prostředí, ve společném územním a stavebním řízení, ve společném územním a stavebním řízení s posouzením vlivů na životní prostředí nebo ve stavebním řízení.**

Zvláštní ochrana nerostů

= druhy nerostů, které jsou vzácné nebo vědecky či kulturně hodnotné, lze vyhlásit za zvláště chráněné

- povolení (výjimka) orgánu ochrany přírody k poškozování a sběru na místě jejich přirozeného výskytu
- seznam zvláště chráněných nerostů + bližší ochranné podmínky stanoví MŽP obecně závazným právním předpisem
- povolení MŽP k vývozu
- **PRAXE???**

Záchranné programy

- ochrana zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů
- cíl = podmínky pro posílení populací a snížení stupně jejich ohrožení
- návrh + uskutečňování zvláštních režimů řízeného vývoje, tj. záchranné chovy, introdukce, reintrodukce, záchranné přenosy a jiné přístupné metody vhodné k dosažení sledovaného cíle
- přehled záchranných programů viz:
<http://www.zachranneprogramy.cz>

Uvolňování zvláště chráněných druhů do volné přírody

- jen se souhlasem orgánu ochrany přírody
- POZOR – původ + chování takových jedinců (!)
- OK v rámci záchranného programu

Nález zvláště chráněného živočicha

- POVINNOST předat (bezodkladně) k ošetření do záchranné stanice
- **záchranná stanice** = zařízení, které na konkrétně vymezeném území působnosti zajišťuje komplexní péči o všechny živočichy dočasně neschopné přežít ve volné přírodě s cílem navrátit zpět.
  - + poskytuje rovněž některým živočichům dlouhodobou péči
  - + poskytuje info o příčinách ohrožení a vhodných způsobech ochrany
  - + vede evidenci přijatých zvláště chráněných živočichů a záznamy o průběhu jejich ošetření
- termín, místo a způsob vypuštění vyléčeného zvláště chráněného živočicha do volné přírody se oznamuje orgánu ochrany přírody

Záchranné stanice

- provozování pouze na základě povolení MŽP
- stanovisko místně příslušného orgánu ochrany zvířat, myslivosti a veterinární správy
- používání označení „záchranná stanice“
- Pozn. MŽP vede přehled záchranných stanic a zveřejňuje jej na internetu.

Prokázání původu

- povinnost prokázat zákonný původ živočicha / rostliny
- na výzvu orgánu ochrany přírody
- každý kdo drží, chová, pěstuje, dopravuje, prodává, vyměňuje, nabízí za účelem prodeje nebo výměny nebo zpracovává zvláště chráněnou rostlinu, zvláště chráněného živočicha nebo rostlinu a živočicha chráněného podle mezinárodních úmluv nebo podle zákona č. 100/2004 Sb., o dovozu a vývozu ohrožených druhů, je povinen prokázat jejich zákonný původ
- např. povoleným dovozem, povoleným odebráním z přírody nebo sběrem, pěstováním v kultuře nebo povoleným odchovem z jedinců s prokázaným původem a podobně
- ZÁKAZ bez prokázání původu takovou rostlinu nebo živočicha držet, chovat, pěstovat, dopravovat, prodávat, vyměňovat nebo nabízet za účelem prodeje či výměny

Osvědčení o živočichu odchovaném v lidské péči (§ 54 odst. 4 - 11)

- živočich odchovaný v lidské péči = jedinec živočišného druhu narozený a odchovaný v kontrolovaném prostředí jako potomek rodičů získaných v souladu se zákonem o ochraně přírody a právními předpisy v oblasti obchodování s ohroženými druhy
- **neplatí pro ně zákazy pro ochranu ptáků + zvláště chráněné druhy živočichů**
- nejsou-li důvodné pochybnosti o zákonném původu jedince
- možnost zrušení
- přechod na nového vlastníka (držitele)
- povinnost odevzdat v případě úhynu nebo vypuštění do volné přírody
- povinnost předložit osvědčení ke kontrole a umožnit prohlídku označení živočicha odchovaného v lidské péči

ZCHD x červené a černé seznamy

- **Červené seznamy** = soupis ohrožených druhů se stanoveným stupněm ohrožení konkrétního druhu vycházející ze současných vědeckých poznatků
  - oficiální červené seznamy vydává IUCN (kategorizace – viz dále)
  - náš národní červený seznam má 4 kategorie - kriticky ohrožený (C1), silně ohrožený (C2), ohrožený (C3) a vyžadující další pozornost (C4)
  - viz https://portal.nature.cz/publik_syst/ctihtmlpage.php?what=1264
- **Červené knihy** = publikace o ohrožených nebo vzácných druzích rostlin a živočichů
- **Černý seznam** = soupis vyhynulých druhů pro dané území (např. stát či region)
  - náš národní černý seznam má 3 kategorie - vyhynulý (A1), nezvěstný (A2) a nejasný (A3)

Kategorizace druhů podle IUCN

- **vyhynulý** (Extinct, EX) – poslední zbývající exemplář zemřel nebo je pokládán za mrtvý
- **vyhynulý v přírodě** (Extinct in the Wild, EW) – pár jedinců v zajetí stále přežívá, ale ve volné přírodě už nežijí
- **kriticky ohrožený** (Critically Endangered, CR) – čelí extrémně vysokému riziku vyhynutí v blízké budoucnosti
- **ohrožený** (Endangered, EN) – čelí vysokému riziku vyhynutí v blízké budoucnosti
- **zranitelný** (Vulnerable, VU) – čelí velkému nebezpečí vyhynutí ve střednědobém období
- **téměř ohrožený** (Near Threatened, NT) – v blízké budoucnosti bude ohrožen
- **málo dotčený** (Least Concern, LC) – druhy, u nich jsou jen velmi malé obavy z vyhynutí
- **chybí údaje** (Data Deficient, DD) – není k dispozici dostatek informací k zařazení do jedné z kategorií, nebo chybí znalost o velikosti populace či hrozeb
- **nevyhodnocený** (Not Evaluated, NE)- druhy, u kterých není dostatek dat k určení stupně ohrožení

Související pojmy

- klíčový druh
- dominantní druh
- vlajkový druh
- indikační druh
- deštníkový druh
- a další

Související internetové odkazy

Portál Informačního systému ochrany přírody:

viz - <http://portal.nature.cz>

+

Mapový server dostupný přes internetové stránky AOPK ČR:

viz - <http://www.ochranaprirody.cz/>

Děkuji vám za pozornost

a

přeji ☺ den.